

- I förra häftet tecknades 1800-talets utveckling inom engelsk kolonialdebatt. — Föreskelslutets imperialism riktades mot kolonialpolitiken en liberal kritik, i vilken koloniernas frigörelse uppställdes som mål.

Herbert Tingsten

Samtida engelsk kolonialdebatt

Englands i egentlig mening imperialistiska skede brukar anses avslutat med boerkriget. Det måste i varje fall sägas vara likviderat med 1905 års regeringsskifte och vänsterns väldiga seger vid valen på nyåret 1906. Även om en rad liberala imperialister inträdde i Campbell-Bannermans ministär och där vunno en ledande ställning, fanns inom det segrande partiet intet av den principiella expansionsvilja, som kännetecknat Joseph Chamberlains kolonialministertid, och föga av intresse för en imperiell federation, omfattande moderlandet och dominions. Överhuvud kan en omsvängning i den allmänna opinionen, skönjbar i den politiska litteraturen likaväl som i lyrik och romaner, konstateras. De sociala frågorna tränga i förgrunden. I talangfulla politiska arbeten kritiseras den imperialistiska åskådningen.¹ Den nationella entusiasmen under boerkriget förbytes i tvivel på krigets berättigande, och den liberala regeringen skyndar att söka gottgöra oförrätten mot boerna genom att förläna Syd-Afrika full självstyrelse. Kolonialkonferenserna ge ringa resultat, eftersom en närmare ekonomisk förbindelse imperiet emellan förutsätter uppgivandet av en liberal huvudprincip, frihandeln. Imperialisterna av 1900 års typ stämplas som "jingoer", Kiplings dikter betraktas med ironi av den nya generationen intellektuella, vilka i den victorianska aeran väsentligen se självbelåtenhet, trångsyn och hyckleri.

Reaktionen mot imperialismen innebar likväl icke någon återgång till de lill-engelska tänkesätten från gammalliberalismens glansperiod. Det är ett slags syntes mellan 1800-talets båda härskande åskådningar, som kännetecknar debatten under det nya seklet. Man förhärliagar icke längre den koloniala expansionen men man talar icke heller om kolonialsystemets avveckling såsom önskvärd eller nödvändig. Enligt den centrala linjen i debatten böra kolonierna fostras till självstyrelse, men målet ter sig — vad de icke europeiska kolonifolken beträffar — så avlägset att det nästan saknar realitet; med allt större tillit räknar man vidare med, att även vid fullständig själv-

styrelse gemenskapen med England och imperiet skall kunna upprätthållas. På denna linje, som innebar en omedveten kompromiss, enas i stort sett alla partier, och kolonialpolitiken blir under de följande årtiondena endast i enstaka och begränsade fall en politisk stridsfråga.

Den under det imperialistiska skedet utformade uppfattningen om kolonialstyrelsen som ett förmynderskap eller förvaltarskap i kolonialfolkens och tillika i mänsklighetens intresse har ingått som en självfallen beståndsdel i den härskande ideologien. Genom det efter världskriget införda systemet med mandat under nationernas förbunds kontroll fick denna ideologi även ett slags internationell sanktion. I en rad officiella brittiska uttalanden har den framhävt och preciserats. Som exempel kan nämnas en år 1923 avgiven regeringsförklaring rörande förvaltningen av Kenya. "Hans Majestäts regering", heter det i denna, "anser sig utöva ett förtroendeuppdrag (a trust) till förmån för den infödda befolkningen . . . ; syftet kan sägas vara att skydda denna befolkning och främja dess utveckling . . . Det är Storbritanniens mission att oavslåligt verka för afrikanens utbildning och uppfostran till en högre intellektuell, moralisk och ekonomisk nivå". Det mest berömda, i debatten under senare år ständigt återropade uttrycket för denna tankegång är lord Lugards märkliga arbete "The dual mandate in British tropical Africa", publicerat 1922; Lugard, som varit administrator av skilda områden i Västafrika, är den ryktbaraste av samtidens imperiebyggare. I "The dual mandate", som utgör en ingående och utomordentligt klarläggande framställning av den brittiska förvaltningen inom det angivna området, framhåller Lugard gång efter annan att denna förvaltning avser dels att draga in tidigare utnyttjade naturtillgångar i världsproduktionen, dels att tillgodose den infödda befolkningens intressen.² "Det är civilisationens uppgift att utrota slaveriet, att upprätta domstolar, att hos de infödda skapa förståelse för individuellt ansvar, för frihet och rättvisa och att lära deras styresmän att tillämpa dessa principer, samt, framför allt, att införa en sådan uppfostran, som är ägnad att främja lycka och framsteg." Lugard har också med särskild framgång tillämpat den form av kolonialförvaltning, som kallas "indirekt styrelse" och som innebär, att man regerar infödingarna med hjälp av deras egna hövdingar; denna anordning säges ofta beteckna ett stadium i självstyrelseprincipens genomförande.

Rörande den faktiska utvecklingen under årtiondena före det andra världskriget äro endast ett par erinringar behövlige. 2^a Dominions, som helt eller till avsevärd del bebos av europeiska invandrare, ha i skilda etapper blivit formellt och reellt självständiga stater; de äro därmed avförda ur den i egentlig mening koloniala debatten. Av okunnighet eller tanklöshet talar man stundom om Australien, Canada och Syd-Afrika som brittiska besittningar;

det bör numera, sedan dominions' möjlighet att hålla sig utanför ett av England fört krig blivit klarlagd, för alla vara tydligt, att dylika uttrycksätt äro fullständigt missvisande. I åtskilliga kolonier har de inföddas inflytande på styrelse och förvaltning ökats, men dominionställning har icke tilldelats något område, där total självstyrelse skulle leda till att icke-europeiska folkgrupper bleve härskande. År 1917 deklarerade visserligen statssekreteraren för Indien Montagu, att målet för den engelska politiken vore dominionställning för Indien, och författningsreformerna 1919 och 1935 ha inneburit väsentliga utvidgningar av de inföddas möjligheter till politiskt inflytande, men de engelska myndigheterna ha bevarat så stora befogenheter, särskilt för extraordinära situationer, att de fortfarande kunna sägas ha en dominerande position. I några besittningar har en tidigare beviljad självstyrelse begränsats eller upphävt; sålunda återinfördes en auktoritär styrelse på Malta år 1930, och New Foundland förvandlades 1933 provisoriskt, på de inhemska statsorganens egen begäran, från dominion till koloni. Det bör slutligen tilläggas, att Storbritanniens övergång från frihandel till protektionism under 1930-talet möjliggjort en starkare handelspolitisk förbindelse mellan moderlandet å ena sidan, dominions och kolonierna å den andra. Icke sällan betecknas tullsystemets partiella utsträckning till kolonierna som ett brott mot "trust"-principen så till vida som härigenom grundsatsen om förvaltningen i mänsklighetens samfällda intresse lider intrång.

Sedan krigsutbrottet 1939 har debatten kring kolonierna och själva det koloniala systemet i hög grad intensifierats. Väsentligen beror väl detta förhållande på det allmänna behov av självrannsakan och självförsvar, av ett eldande framtidsperspektiv i nuets svårigheter, som framträder i en stor nationell kris. Det har emellertid också mera konkreta orsaker. Även om kolonierna i stort sett anslutit sig till den brittiska krigsansträngningen, ha oroande tendenser icke saknats. Den infödda befolkningen i Malajstaterna och Birma synes till stor del ha ställt sig passiv eller till och med välvillig till den japanska ockupationen. I Indien ha kongresspartiets skiftande och delvis stridiga uttalanden i varje fall visat stark obenägenhet att under det rådande systemet aktivt verka för beredskap och försvar. Härtill kommer, att publicister och politiker i Förenta staterna kritiserat den brittiska imperialismen och krävt tillämpning av självbestämmningsrättens och demokratiens grundsatser i Asien och Afrika likaväl som i Europa och Amerika. I båda de stora allierade demokratierna göras antydningar om att den andra partens legitimationspapper icke äro alldeles klara; engelsmännen kunna peka på sydstaternas negrer likaväl som amerikanerna på Indien.

606 Krigsårens debatt, i vilken någon avsevärd skillnad mellan de stora par-

tierna icke kan förmärkas, innebär i huvudsak en precisering och utveckling av förut framförda synpunkter.³ Först och främst går den ut på att, om också med åtskilliga reservationer, försvara den hittillsvarande kolonialpolitiken. Man talar om det brittiska styrets civilisatoriska betydelse, erinrar om insatserna för materiella förbättringar, rättskipning, sjukvård och uppfostran, framhåller de inslag av folklig självstyrelse, som finnas i koloniernas förvaltning. I huvudsak äro, hävdas det, de koloniala folken tillfredsställda med det engelska väldet; eljest skulle kolonierna icke kunna administreras så friktionslöst som nu är fallet. "Under veckorna efter Dunkerque", skriver Herbert Morrison, "då det knappast fanns en besittning i världen som icke kunde ha frigjort sig från föreningen med England, om den brunnit av iver att göra det, gav det stora flertalet påtagliga bevis på den mest rörande trohet mot den brittiska förbindelsen." Vidare tillbakavisar man den vanliga anklagelsen, att England ekonomiskt exploaterar kolonierna. Det påvisas, att den koloniala handeln numera är av ringa betydelse för Englands välstånd och att de brittiska investeringarna i besittningarna äro jämförelsevis obetydliga. Kostnaderna för koloniernas utveckling och försvar förklaras överstiga de inkomster, som vinnas genom kapitalplacering och handel och som i huvudsak uppkomma alldeles oberoende av det brittiska styret. I annat sammanhang skall jag erinra om några siffror, som i detta hänseende äro belysande.

Varför överlämnas då icke de brittiska besittningarna till andra stater eller återställas till den infödda befolkningen? På den första av dessa frågor svaras, att de makter, som kräva kolonial expansion och som mer eller mindre öppet begära, att England för att åstadkomma en jämnare fördelning skall avstå vissa områden, icke göra detta för att, såsom England, säkerställa en förvaltning i koloniernas eget och hela mänsklighetens intresse. Då Tyskland och Italien fordra kolonier, skriver Ernest Barker, Englands främste statsvetenskapsman, är det under hänvisning i första rummet till sitt befolkningsöverskott och sitt behov av råvaror, i andra rummet till viljan att vinna nya militära baser och att utbreda en viss nationell kultur. Om England gäve efter för sådana krav, skulle det dels riskera icke blott hela sitt kolonialvälde utan också sin egen självständighet, dels svika sitt ansvar mot de infödda folken, vilka med säkerhet bleve hänsynslöst exploaterade av de expansionslystna staterna. Detta resonemang utgår tydligen från uppfattningen, att stater som Japan, Tyskland och Italien genom sina idéer och handlingar visat sig ovärdiga att äga kolonier. Påståendet, att plikten mot de koloniala folken hindrar England att avstå från besittningar, stämplas ofta som skenheligt, skriver H. D. Henderson. "Men i själva verket är denna invändning av avgörande betydelse. Det innebär ej något anspråk på ovanligt filantropiskt nit att rygga tillbaka för tanken att överlämna de svarta eller färgade folk, för

vilkas välfärd vi påtagit oss ett direkt ansvar, till en sådan regim som det nazistiska Tyskland, med dess av brutalitet och raslig intolerans präglade livsåskådning. Om vi hade gjort något sådant, är det svårt att se hur vi skulle kunna ha undgått en anklagelse för något vida värre än hyckleri, nämligen hjärtlöshet och förräderi.”

Att England icke nu bör överlämna styrelsen till de infödda själva bevisas efter i grunden samma tankelinjer. Folkbildningen är alltför låg, hela den ekonomiska och sociala strukturen alltför primitiv för att en demokrati i västerländsk mening skall vara möjlig. Den enhet, som en engelsk besittning bildar, är i regel huvudsakligen organisatorisk och förvaltningsmässig. Fler-talet kolonier äro etniskt, språkligt och religiöst starkt splittrade. I Malajstaterna utgör exempelvis den ursprungliga befolkningen ungefär två femtedelar; återstoden består av tidigt invandrade kineser och under senare tid inflyttade hinduer. Även i de kolonier, som ur berörda synpunkt äro homogena, saknas känsla av nationell samhörighet; det är meningslöst att här använda begrepp som folk och nation. Blott genom det engelska styret, genom enhetlig förvaltning, rättskipning och uppfostran kan småningom den gemenskap komma till stånd, som är självstyrelsens förutsättning. Till detta kommer att i många områden en minoritet av befolkningen uppnått en ekonomisk och kulturell standard, som på ett avgörande sätt skiljer den från den stora massan. Av dessa skäl kan man vänta, att koloniernas återställande till infödingarna skulle leda till våldsamma konflikter mellan skilda grupper och i varje fall resultera i att en försigkommen och hänsynslös minoritet tillväldade sig makten. Det engelska minoritetsstyret skulle följas av ett nytt, mindre skickligt och mindre humant minoritetsstyre. ”Kolonialstyrelsen i dess klassiska form kännetecknas främst därav att en liten minoritet härskar över en stor majoritet. Man utgår från att syftet är att majoriteten småningom skall komma att styra sig själv. Men det skulle vara en stor olycka om de, som nu äga makten, för att vinna detta syfte abdikerade till förmån för en annan obetydlig minoritet, som vore mindre benägen att främja de mångas intresse och att på dem överlåta hela makten” (Hailey).

Försvaret för kolonialsystemet utgår alltså från att England skall verka för koloniernas ekonomiska, kulturella och politiska utveckling hän mot självstyrelse. Denna positiva, till en konstruktiv politik i framtiden syftande linje har under krigsåren framhävts med utomordentlig skärpa. Samtidigt som kolonialpolitiken under senare tid i sina huvuddrag försvaras, erkännes det, att man icke nog energiskt och systematiskt arbetat för de uppställda målen. Man har — det är den uppfattning, som framträder hos flertalet författare — talat om den framtida självstyrelsen utan att sätta in sin kraft på åtgärder, som äro nödvändiga för att förbereda den. Det behövs större aktivitet, större

målmedvetenhet, ett friskare grepp på de koloniala problemen. Den förda debatten anknyter så till vida till den under förra delen av 1800-talet härskande ståndpunkten, som man ojämförligt starkare än under det imperialistiska skedet betonar koloniernas rätt att en gång i framtiden råda över sig själva. Men den innefattar i två hänseenden nya moment. Under den lill-engelska tiden tänkte man sig i överensstämmelse med den härskande gammaliberalismens lära att kolonierna så att säga av sig själva skulle mogna för självstyrelse; nu kräver man åtgärder, som skola säkerställa och påskynda den önskade utvecklingen. Planeringstanken slår alltså igenom även på detta område. Och vidare räknar man i den samtida diskussionen på ett helt annat sätt än tidigare med att kolonierna, sedan de blivit självstyrande, frivilligt skola stanna inom imperiets ram. Självbestämmanderätten fattas icke längre såsom med nödvändighet ledande till skilsmässa. Därför finnes ej heller någon motsättning mellan Churchills ord, att han icke vill medverka vid imperiets likvidering, och de nya linjerna i kolonialpolitiken.

En rad auktoritativa uttalanden visa anslutningen till de berörda principerna. I en stor debatt rörande kolonialsystemet den 13 juli i år yttrade statssekreteraren för kolonierna, att man borde tala om England som kompanjon (partner) till besittningarna, icke blott som förmyndare (trustee); det sistnämnda ordet hade en allför statisk innebörd.⁴ "Vi ha förpliktat oss att leda de koloniala folken på vägen till självstyrelse inom det brittiska imperiets ram." Attlee underströk i ett föredrag den 3 september i år att alla partier förbundit sig att verka för stadigt ökande av den koloniala självstyrelsen. I ett i mars i år publicerat uttalande behandlade arbetarpartiets exekutivkommitté de mera utvecklade kolonialfolkens, d. v. s. främst de afrikanska folkens, ställning. Härvid fastslogs, att dessa folk icke under lång tid framåt kunde tänkas skickade att styra sig själva. Målet vore likväl självstyrelse. "De allmänna grundsatser som böra vägleda kolonialpolitiken i de afrikanska områdena kunna klart och helt angivas sålunda: 1) Områdena böra förvaltas av kolonialmakter under ansvar för (as a trust for) de infödda inneväanarna, varvid förvaltningens främsta uppgift skall vara att främja dessa inneväanars välfärd, uppfostran och utveckling. 2) En väsentlig uppgift för förvaltningen bör alltid vara att i skilda hänseenden utbilda inneväanarna på sådant sätt, att de inom kortast möjliga tid bli i stånd att styra sig själva."

Viljan att mera energiskt arbeta för en höjning av kolonialfolkens allmänna standard och ett effektivare utnyttjande av koloniernas naturtillgångar har tagit sig uttryck i en rad beslut om anslag till och organisation av statliga ingripanden. Särskilt betydelsefull är den lag om "kolonial utveckling och välfärd", som antogs på våren 1940 och som både genom sin karaktär av

generalplan och genom de kvantitativt betydande insatser den förutser (med anslag på över 50 miljoner pund till koloniala välfärdsuppgifter ur den engelska statskassan) i viss mån betecknar en nyorientering på detta område. Det tal, med vilket ministern Malcolm MacDonald i krigets mest kritiska skede — den 21 maj 1940 — inledde andra behandlingen av lagförslaget är ur flera synpunkter karakteristiskt.⁵ ”Må världen i denna kritiska stund i det brittiska parlamentets antagande av lagen om kolonial utveckling och välfärd se ett tecken på vår fasta tro på den slutliga segern... Då fienden är besegrad och kriget till ända, kommer England fortfarande att bära ansvaret för styrelsen av stora koloniala besittningar. Under mellantiden få vi icke försumma våra koloniala plikter... vi måste även under denna tid vara ständigt verksamma för att skydda och hjälpa våra medbröder (fellow subjects) på andra sidan haven. Under dessa kritiska dagar delas helt vår oro och våra förhoppningar av de koloniala folken.” I senare uttalanden och skrifter av auktoritativa politiker och publicister framhålles ständigt, att kolonifolkens höjande i materiellt och andligt hänseende är den enda vägen att förbereda politisk självstyrelse. På snart sagt alla områden — irrigation, elektrifiering, undervisning, administration — ha planer upprättats eller äro under utarbetande.

I icke ringa utsträckning har man emellertid också direkt tagit upp problemet om utsträckt självstyrelse. I sitt förut omnämnda parlamentstal den 13 juli i år meddelade kolonialministern Stanley, att den infödda befolkningens möjlighet att öva inflytande på statsstyrelsen stärkts i en rad kolonier. I vissa besittningar, såsom Nigeria, Sierra Leone och Brittiska Guyana hade antalet valda medlemmar i det verkställande rådet eller i legislaturen ökat, i andra hade rösträtten vidgats till nya befolkningsgrupper. Särskilt betonade Stanley, att löften om nya författningar, innebärande synnerligen betydande självstyrelse, givits Jamaica och Malta, samt att den redan jämförelsevis omfattande självstyrelsen på Ceylon efter krigets slut skulle utsträckas att helt gälla alla inre frågor. Av den långa debatt, som följde på Stanleys tal, framgick att fullständig enighet rådde i fråga om kravet på en reell, om också successiv utvidgning av den koloniala självstyrelsen under och efter kriget. Samtidigt underströk man, liksom alltid i dylika sammanhang, att någon enhetlig norm eller plan icke kunde uppgöras på grund av de stora skillnaderna mellan befolkningens utvecklingsgrad i olika områden.

Det har också diskuterats huruvida kolonierna efter kriget borde på något sätt internationaliseras eller i allt fall ställas under internationell kontroll. Starka meningsbrytningar ha härvid framkommit. Nästan genomgående torde dock den engelska opinionen ställa sig avvisande till tanken på en verklig internationalisering; den anses ägnad att leda till förvecklingar och insta-

bilitet. Debatten om internationell kontroll av något slag synes ännu icke ha lett till klara riktlinjer eller problemställningar.

Med hänsyn till att Indien är den ojämförligt största av de brittiska besittningarna och att dess problem i stor utsträckning äro representativa för kolonialfrågan i dess helhet är det nödvändigt att ett ögonblick stanna vid den speciellt livliga debatt som förts rörande dess politiska konstitutionella ställning. Det är härvid icke möjligt att redogöra för de yttre händelser, som bilda debattens bakgrund: kongresspartiets vägran att fortsätta det samarbete med de engelska myndigheterna, vilket lett till upprättande av ett slags halvparlamentariska, på partiet stödda regeringar i flera av de viktigaste provinserna, Gandhis snabbt växlande ställningstaganden, Cripps' misslyckade mission år 1942, de upprepade engelska löften om fullständig självstyrelse, därest enighet inom Indien beträffande styrelseformen kan uppnås.

Den härskande brittiska ideologien utgår i huvudsak från samma synpunkter som i fråga om kolonisystemet överhuvud.⁶ Indien har, hävdar man, under det brittiska väldet genomgått en fredlig, av framsteg på skilda områden kännetecknad utveckling, som icke varit tänkbar utan engelsk ledning och engelskt inflytande. Själva den frihetsrörelse, som vuxit sig stark under de senaste årtiondena, har inspirerats av engelskt liberalt och demokratiskt tänkande. Då man numera, om också med stor överdrift, börjat tala om en indisk nation, beror det dels på brittiska impulser, dels på att det brittiska väldet sammanför massan av den indiska befolkningen i en administrativ enhet. Fortfarande står likväl den indiska befolkningens stora flertal materiellt och ekonomiskt på en så låg nivå, att självstyrelse erbjuder utomordentliga svårigheter; det behöver blott omnämnas, att omkring 90 proc. är illiterat. Än viktigare är att befolkningen icke bildar ett folk. Språkligt och etniskt är uppenbarligen icke detta förhållandet; intet av de otaliga indiska språken är förhärskande och ofta ha självständighetsrörelsens målsmän — vilka nästan genomgående tillhöra de högre klasserna — måst tala engelska för att förstå varandra. Icke heller föreligger en nation i Renans mening, en känsla av gemenskap, som kan överbygga yttre skillnader och motsättningar. Kongresspartiet har visserligen lyckats skaffa sig majoritet bland de röstberättigade i betydande områden — sammanlagt fick partiet 715 platser av 1,585 i provinslegislaturerna vid 1937 års val — men partiet representerar icke någon enhetlig åskådning eller mera varaktiga intressekombinationer. Dess framgång betingas av anslutningen från de indiska kapitalisterna, som vilja utestänga England från den indiska marknaden, från de i agitationen ledande intellektuella grupper, vilka påverkats av brittiska frihetsidéer och därjämte i indisk självstyrelse se vägen till bestämmande inflytande för sig själva, från de politiskt totalt okunniga jordbrukarna som fängslats av Gandhis

mystiska och orimliga förkunnelse. Under inga förhållanden representerar kongresspartiet en majoritet av hela befolkningen, endast en stark minoritet av den minoritet (omkring 12 proc.) som äger rösträtt. Att överlämna makten till detta parti vore att ge en aktiv, i grunden heterogen minoritet väldet.

Engelsmännen peka vidare på djupa och alltmer medvetna motsättningar inom Indien. Kampen mellan de ledande religionerna, hinduism och muhammedanism, präglas fortfarande av en intolerans, som gör en fredlig samlevnad utan särskilda garantier osannolik. Den aktiva och intransigenta hinduismen, Mahasabha, och motsvarande mohammedanska rörelse (det mohammedanska förbundet) ha redan tydligt visat samarbetets svårigheter; den sistnämnda riktningen kräver, att de områden, där mohammedanerna äro i majoritet, skola avskiljas från det övriga Indien, men då de båda religionerna icke äro regionalt avgränsade, skulle en dylik — av hinduerna häftigt bekämpad — lösning erbjuda nästan oöverkomliga svårigheter. Om självstyrelse utan garantier beviljades bleve följderna sannolikt antingen att den hinduiska majoriteten undertryckte mohammedanerna, eller att de senare, som blott utgöra en fjärdedel av befolkningen men omfatta de mest stridbara grupperna, återupprättade det välde, som de före engelsmännens ankomst etablerat i stora delar av Indien; under alla förhållanden skulle den inre freden bringas i fara och den fasta, på toleransens princip byggda rättsordningen äventyras. Under den nu bestående ordningen uppnås ett modus vivendi genom att de skilda religiösa grupperna fungera som enheter vid de politiska valen; samfälliga val innebure minoritetens undertryckande. Den hinduisk-mohammedanska motsättningen är likväl blott det viktigaste av flera liknande problem. Av hinduerna höra 20—25 procent till de "oberörbara", de utanför kasterna stående, och även för deras skull behövs en regim, som icke helt företräder den hinduiska majoritetens uppfattning eller i varje fall ger garantier för en viss legal jämlikhet. Gentemot de anknutna indiska stater, som icke höra till Brittiska Indien i egentlig mening och som omfatta över en femtedel av befolkningen (85—90 miljoner) anser sig England fördragsenligt förpliktat att icke medverka till ett tvångsmässigt införlivande med det övriga Indien.

Enligt den åskådning, som nu i sina grävsta huvuddrag antytts, framstår England alltså som beskyddare av de indiska minoriteterna (mohammedaner, oberörbara, autonoma stater). England har i samband med Cripps' mission förklarat sig i princip villigt att ge Indien full självstyrelse, men blott under förutsättning att den nya regimen ger garantier för minoriteternas rättigheter, och att områden, som så önska, få stanna utanför det indiska dominion. Dessa villkor torde i praktiken kunna sägas innebära, att ett självstyrt och förenat Indien enligt brittisk mening förutsätter att

de skilda grupper och riktningar, som äga större betydelse, måste vara i huvudsak eniga om den nya ordningens karaktär.

Den nationella indiska rörelsens uppfattning, som vunnit stark genklang i den amerikanska debatten, bör jämväl i detta sammanhang, om också än mera översiktligt, refereras. I regel torde man icke förneka, att England gjort väsentliga insatser för Indiens materiella utveckling. Men det betonas, att Indien säkerligen skulle gått starkt framåt, oberoende av engelsmännen; varför skulle Indien icke självständigt ha tillvunnit sig en plats i modern kultur, likaväl som Japan och Kina? Vidare kritiseras den engelska förvaltningen både för bristande effektivitet och onödigt hårdhet; de förhållanden, som engelsmännen anföra som skäl mot indisk självstyrelse, t. ex. den ringa läs- och skrivkunnigheten, vändas till anklagelser mot den engelska politiken. Framför allt ha engelsmännen, säger man, exploaterat Indien, tidigare mera direkt, under senare tid på omvägar. Intill de senaste årtiondena har England exempelvis snarare förhindrat än främjat uppkomsten av en indisk industri, ty de brittiska fabrikanterna ha betraktat Indien som en koloni i gammaldags mening, som en avsättningsort för sina varor.

Den avgörande synpunkten är emellertid den onekligen från västerländsk åskådning hämtade principen om nationell självstämningssrätt. Äro då indierna ett folk? Ja, de hålla åtminstone på att bli det, svara kongresspartiets representanter. Det bästa beviset härför är, att kongresspartiet vunnit anslutning inom alla befolkningslager, bland bönder, industrimän och intellektuella, bland hinduer och mohammedaner, och att partiets paroller om passivt motstånd vid skilda tillfällen följts i så stor utsträckning, att den brittiska förvaltningen satts i fara. Att icke enigheten är än större, beror till stor del på de engelska myndigheternas politik; de tillämpa devisen "söndra och härska" och söka spela ut muhammedaner mot hinduer, de halvsuveräna furstarna mot folkets massa, indierna i förvaltningen mot indierna utan delaktighet i styrelsen. Muhammedanska förbundet beskrives som en organisation, vilken utan engelskt stöd snabbt skulle förlora i betydelse; dess existens beror i grunden därpå, att vissa mohammedanska kretsar just på grund av den engelska styrelsen tro sig ha utsikt till framgång för sina säraktioner. Beträffande de "oberörbara" påpekar man, att en växande hinduisk rörelse reagerar mot de traditionella föreställningarna och kräver likställighet. De inhemska furstarna böra utifrån demokratisk synpunkt icke vara hinder för landets enande; varför skall det folkstyrda England upprätthålla deras välde? Och slutligen: om, och endast om, Indien lämnas att självt ordna sin styrelse, fullbordas utvecklingen till ett folk i egentlig mening, det blir nödvändigt att åvägabringa en ordning, som tillfredsställer det stora flertalet, att genom uppgörelse

och ömsesidiga eftergifter skapa en verklig gemenskap. Engelsmännen säga, att Indien icke kan styra sig självt, förrän det enas. Indierna svara att det icke kan enas förrän det får självstyrelse. I nationalisternas resonemang ingår jämväl påståendet, att aktionen för självständighet oavslåeligt måste fullföljas, ty det har visat sig, att man endast härigenom kan få engelsmännen att handla; den brittiska ideologien om utveckling till självstyrelse stannar på papperet, om icke dess förverkligande framtvings av de underkuvade folken själva.

Här skall naturligtvis icke göras något försök att ta ställning till dessa ståndpunkter. Vid en genomläsning av tillgängliga skrifter får man ett överväldigande intryck av problemets komplicerade natur. Det är svårt redan att få någorlunda säker kännedom om relevanta fakta. Då man söker följa de båda stridande parternas argumentation, uppstår ständigt behov av nya och mera bestämda uppgifter; luckorna och motsägelserna i bevisföringen äro ofta påtagliga.

Är den brittiska ideologien i kolonialfrågan, som kan sammanfattas i uppfostringsprincipen, i realiteten ledmotivet för briterernas handlande, eller är den, om också icke ett utslag av hyckleri, likväl en skyddande förklädning för vissa egoistiska intressen? En fråga som denna kan blott den rena naiviteten entydigt besvara. Vid någon reflexion befinnes det, att frågan sönderfaller i många skilda problem och att dessa var för sig äro ytterst invecklade. Här endast några nära till hands liggande erinringar.

Att uppfostringsprincipen skulle ha varit av större betydelse för själva den koloniala expansionen, lär ingen göra gällande. Endast i fråga om några besittningstaganden under senare tid, då önskan att effektivt förhindra slavhandel eller att skapa fred och ordning i till brittiska kolonier gränsande områden åtminstone delvis motiverat aktionen, kan det påstås, att principen i dess vidaste mening varit av betydelse. I regel ha säkerligen andra motiv varit utslagsgivande. Annorlunda blir svaret, om frågan gäller den brittiska kolonialförvaltningens verksamhet. Att denna starkt och i stigande grad färgats av de officiellt proklamerade samt i press och litteratur förkunnade parollerna synes sannolikt. Vittnesbörd av många, även ursprungligen skeptiska iakttagare borga härför. Vid en genomgång av sådana arbeten, som utgivits av koloniala tjänstemän i högre och lägre ställning, får man också ett djupt intryck av att viljan att förbättra de inföddas läge och humanitära synpunkter överhuvud spela en stor roll i brittisk administration. En viss skepsis gentemot dylika skildringar är dock på sin plats. Dels kan det antas, att företrädesvis de humana och vidsynta tjänstemännen skriva memoarer från sitt arbete; överste Blimp, den nationalistiska och konservativa brackans personifikation, ger knappast ut sina

minnen. Dels är det att vänta, att brittiska administratörer, lika väl som andra människor, se sin verksamhet i ljus dager och vid beskrivningen av densamma mer eller mindre medvetet anpassa sig efter härskande åskådningar. Det starkaste skälet att anta, att den engelska förvaltningen i rimlig mån motsvarat de mål som uppställts, ligger däri, att övergrepp och misslag bli föremål för en fri och offentlig debatt, varvid den parlamentariska oppositionen snarare är benägen att anklaga än att överslåta. Av vikt är också, att representanter för de koloniala folken, även sådana, som äro motståndare till det brittiska väldet, i många hänseenden erkänna kolonialförvaltningens förtjänster.

Då uppfostringsprincipen framställles som ett väsentligt motiv för koloniernas bevarande, är det skäl att betona, att den härvid framförda tankegången svårligen kan särhållas från andra halvt humanitära, halvt national-egoistiska synpunkter, som tala för imperiets upprätthållande. Om kolonierna finge självständighet, och detta, såsom engelsmännen befara, i deras nuvarande utvecklingsstadium skulle leda till vare sig ett inhemskt tyranni eller anarki, skulle Englands förbindelser med vederbörande områden försvåras eller omöjliggöras; handels- och investeringsintressena peka i samma riktning som uppfostringsprincipen. Om åter självständigheten inom kort skulle avlösas av ett nytt, av en annan stormakt upprättat styre, bleve läget för Englands del än mera ogynnsamt, eftersom härigenom ett mildt hot mot både Storbritannien och dominions skulle uppkomma. Med de berörda motiven sammansmälta sannolikt hos de flesta engelsmän mera primitiva och enkelt nationella föreställningar; det finns ingen anledning att betvivla, att många engelsmän fortfarande, för att begagna ett uttryck av Chesterton, älska Englands röda färg på världskartan med samma kärlek, som ett barn känner för sylt. Allt detta utesluter uppenbarligen icke, att den engelska opinionen en dag kan bli redo att ge kolonierna full självständighet, därest garantier finnas för stabila styrelser som kunna väntas göra effektivt motstånd mot expansionsplaner från andra håll, helst om den nya staten såsom dominion kvarstannar inom imperiets ideella ram.

Det bör slutligen understrykas, att de direkta ekonomiska fördelarna av kolonialväldet numera äro mycket begränsade, om de överhuvud kunna sägas existera; den utbredda tron på en hänsynslös brittisk exploatering, på briterna såsom en överklass vilken lever på koloniernas bekostnad, är fullständigt felaktig. Om samtliga kolonier, inklusive Indien, bleve självständiga, skulle detta icke i nämnvärd grad påverka det engelska folkets levnadsstandard, förutsatt naturligtvis att förbindelse kunde upprätthållas med dessa områden likaväl som med andra och att de icke övertoges av mera exploateringslystna makter.

Några få sakuppgifter skola belysa det sagda.⁷ Endast efter protektionismens seger omkring 1930 har England haft tullpolitiska fördelar i kolonierna och dessa ha icke varit så betydande, att huvudparten av koloniernas handel dirigerats till moderlandet. Indien har efter förra världskriget haft ett system av skyddstullar för den inhemska industrien, som kännbart drabbat den brittiska produktionen; arbetslösheten i Lancashire har delvis berott på de indiska tullarna på bomullsvaror. Omkring 15 proc. av den brittiska handeln har under senare tid gått på besittningarna, medan deras handel på England utgjort 25—30 proc. av den totala omsättningen. Av de brittiska kapitalplaceringarna utom England ha 8—10 proc. kommit på Indien, 6—7 proc. på övriga besittningar. De brittiska investeringarna äro av samma storleksordning i Indien som i Argentina, i övriga besittningar tillsammans som i Kina eller Brasilien, i Brittiska Västafrika som i Uruguay eller Kuba. Immigrationen från England till dess besittningar spelar ingen som helst roll; under de senaste årtiondena har den varit praktiskt taget obefintlig. De brittiska tjänstemännen i kolonierna äro några tiotal tusen, av vilka flertalet äro verksamma inom de mest utvecklade områdena. I Indien ha under senare år endast omkring 1,500 brittiska tjänstemän arbetat. Av domarna i Indien komma exempelvis 200 engelsmän på mer än 2,000 indier; av centralregeringens medlemmar är flertalet indier. Intet kan vara orimligare än föreställningen, att det brittiska folkets välstånd — vilket för övrigt i den osakkunniga kolonialdebatten ständigt överskattas — skulle bero på utsugning av underkuvade länder.

Noter

1. Jfr särskilt *Hobhouse*, Democracy and reaction, 1904; *Hobson*, Imperialism, 1902.
2. *Lugard*, The dual mandate in British tropical Africa, Fourth edition, 1929, s. 5 ff., 617. 2a. För styrelsesättet i kolonierna kan hänvisas till översikten hos *Heckscher*, Brittiska imperiet, 1939. 3. Den klaraste sammanfattningen av de brittiska synpunkterna torde finnas hos *Hancock*, Argument for empire, 1943; författaren har tidigare utgivit ett stort och betydelsefullt verk om skilda imperieproblem (Survey of British Commonwealth affairs); jfr vidare särskilt *Hailey*, Britain and her dependencies, 1943; *Henderson*, Colonies and raw materials, 1939; *Hinden*, The colonies and us, 1941; *Hodson*, The British empire, 1942; *Morrison*, Prospects and policies, 1943. 4. *Parl. deb.*, vol. 391, sp. 48. 5. *Parl. deb.*, vol. 361, sp. 41 f. 6. De viktigaste engelska inlägg, som varit tillgängliga, äro *Barton*, India's fateful hour, 1942 (nyss utkommen på svenska), och *Coatman*, India, the road to selfgovernment, 1942. Den kritiska amerikanska ståndpunkten klarlägges hos *Mitchell*, India—an American view, 1943. Några representativa uttryck för indiska kongresspartiets uppfattning under senaste tiden torde icke vara tillgängliga. En allmän kännedom om den indiska linjen får man exempelvis i *Nehru*, Toward freedom, 1941, *Shridharani*, Mitt Indien, 1942. 7. Jfr för det följande t. ex. *Angell*, Who "owns" the British Empire? 1942; *Clark*, The balance sheet of imperialism, 1936; *Radó*, The atlas of to-day and to-morrow, 1938; *The Statesman's Yearbook* 1943.